

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za fonetiku

Kristina Fruk

UČENJE STRANOG JEZIKA U OSOBA OŠTEĆENA SLUHA

Diplomski rad

Zagreb, 2013. godine

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za fonetiku

Kristina Fruk

UČENJE STRANOG JEZIKA U OSOBA OŠTEĆENA SLUHA

Diplomski rad

Mentorica: dr. sc. Vesna Mildner, red. prof.

Zagreb, 2013. godine

Podaci o diplomskom radu

I. AUTOR

Ime i prezime: Kristina Fruk

Datum i mjesto rođenja: 15. srpnja 1989. godine, Zabok

Studijske grupe i godina upisa: fonetika i ukrajinski jezik i književnost, 2008.

II. RAD

Naslov: Učenje stranog jezika u osoba oštećena sluha

Broj stranica: 42

Broj priloga: 0

Datum predaje rada: 16.9.2013.

Sastav povjerenstva koje je rad ocijenilo i pred kojim je rad branjen:

1.

2.

3.

Datum obrane rada:

Ocjena:

Potpisi članova povjerenstva:

1.

2.

3.

SADRŽAJ

1. UVOD	3
2. ANATOMIJA I FIZIOLOGIJA UHA	4
3. SLUŠNA OŠTEĆENJA	6
3.1. Vrste oštećenja sluha	7
3.1.1. Provodna (konduktivna) naglušost	8
3.1.2. Zamjedbena (perceptivna) naglušost	8
3.1.3. Mještovita naglušost	9
3.1.4. Psihogeno gluhoća.....	9
3.2. Stupnjevi oštećenja sluha.....	10
4. UČENJE STRANOG JEZIKA.....	12
4.1. Vrste okruženja i učenje stranog jezika	12
4.2. Metode učenja stranog jezika	13
4.2.1. Gramatičko-prijevodna metoda.....	14
4.2.2. Prirodna metoda	14
4.2.3. Direktna metoda	14
4.2.4. Audiolingvalna metoda	15
4.2.5. Sugestopedijska metoda	15
4.2.6. Učenje u zajedništvu – (eng. <i>Community Language Learning – CLL</i>).....	15
4.2.7. Funkcionalna metoda	16
5. VERBOTONALNI SISTEM	17

5.1.	Verbotonalna metoda.....	18
5.2.	Fonetska korekcija	19
6.	AUDIOVIZUALNA GLOBALNO-STRUKTURALNA METODA.....	21
6.1.	Kako je AVGS teorija dobila ime?.....	21
6.2.	Primjena AVGS metode u nastavi stranog jezika	22
6.2.1.	Važnost učitelja i aparata	24
7.	HOSPITACIJE.....	28
7.1.	Hospitacije u Osnovnoj školi Poliklinike SUVAG	29
7.1.1.	Primjena AVGS metode u Osnovnoj školi poliklinike SUVAG	31
7.2.	Hospitacije u OŠ Davorina Trstenjaka	34
7.2.1.	Primjena AVGS metode u Osnovnoj školi Davorina Trstenjaka.....	35
7.3.	Kritički osvrt.....	35
8.	ZAKLJUČAK	37
9.	LITERATURA.....	39
	SAŽETAK.....	41
	SUMMARY	42

1. UVOD

Svijet u kojem živimo ima sve više zahtjeva od pojedinca. Da bi čovjek preživio mora uložiti mnogo truda i vremena. Bilo kakav fizički ili psihički nedostatak ga usporava ili u potpunosti onemogućava u ostvarivanju cilja.

Osobe sa slušnim oštećenjima nailaze na mnoge poteškoće kroz život, ali danas u puno manjoj mjeri nego prije. Nekad su ih smatrali manje vrijednima te su ih izbjegavali. Sada je situacija puno drugačija. Osobe sa slušnim oštećenjima idu u škole, ovisno o stupnju oštećenja idu u redovne škole ili specijalizirane ustanove. U takvim ustanovama uče po redovnom programu, ali imaju pomoć u obliku audiorehabilitatora koji im olakšavaju školovanje.

Jedan od predmeta koji se uči u školi je i strani jezik, negdje i više njih. Znanje stranih jezika je nešto što se danas veoma cijeni i što ih više znamo, bolje prolazimo u društvu. Kako su tehnologija i znanost izrazito napredovale, više nema isprika zašto osobe sa slušnim oštećenjima ne bi bile rehabilitirane ili učile strani jezik.

Kao fonetičara, zanimaju me teme oštećenja sluha te učenje stranog jezika, a s obzirom da sam i jezičar zanimanje za to je još jače. Iz tog razloga odlučila sam napisati diplomski rad na temu „Učenje stranog jezika u osoba oštećena sluha“ te ujediniti dvije teme o kojima bih željela znati više.

U radu, koji je podijeljen na tri veća dijela, bit će govora o uhu i sluhu općenito, o slušnim oštećenjima te o učenju stranog jezika. U prvom dijelu govorit će se o anatomiji i fiziologiji uha, o sluhu te o vrstama i stupnjevima oštećenja sluha. Drugi dio rada posvećen je učenju stranih jezika te njihovim metodama. Dvije metode dobile su posebna poglavlja u radu zbog njihove iznimne važnosti za osobe oštećena sluha pri učenju stranog jezika. U trećem dijelu govorit ću o hospitacijama koje sam provela u Poliklinici SUVAG na Odjelu odgoja i obrazovanja djece oštećena sluha i/ili govora uz primjenu verbotonalne metode u Osnovnoj školi poliklinike SUVAG (dalje u tekstu SUVAG) te u Osnovnoj školi Davorina Trstenjaka. Tamo sam iz prve ruke mogla vidjeti primjenu metoda te funkcioniranje osoba sa slušnim oštećenjima u učenju stranog jezika.

2. ANATOMIJA I FIZIOLOGIJA UHA

Radi boljeg razumijevanja vrsta i stupnjeva oštećenja sluha, smatram da je potrebno objasniti najosnovnije karakteristike anatomije i fiziologije uha.

Uho se sastoji od vanjskog, srednjeg i unutarnjeg uha.

Vanjsko uho je građeno od uške i zvukovoda. Uška se većim dijelom sastoji od hrskavice koja je obložena kožom. Zvukovod ima dva dijela: hrskavični (membranski) te koštani dio. Uška i zvukovod zajedno primaju zvuk te ga prenose do srednjeg uha. Zbog te uloge još ih nazivamo kolektori zvučne energije. Također, uške su važne za stereofonsko slušanje koje nam omogućuje orijentaciju u prostoru.

Na vanjsko uho se nadovezuje srednje uho koje se sastoji od sustava šupljina i zračnih prostora. Središnji dio srednjeg uha čini bubnjište. Dio je srednjeg uha i Eustahijeva cijev čija uloga je provjetravanje bubnjića i izjednačavanje tlaka u prostoru ispred i iza bubnjića te ima i drenažnu funkciju. Na lateralnoj stijenci bubnjišta je bubnjić, a on odvaja vanjsko i srednje uho. Bubnjić prima i prenosi vibracije vjerno, bez ikakvih deformacija, iz slušnog prostora čovjeka do slušnih koščica (čekić, nakovanj i stremen) koje se nalaze u nastavku bubnjića. Slušne koščice prenose te vibracije do ovalnog prozorčića te dalje do unutarnjeg uha. Ovalni prozorčić odvaja srednje uho od unutarnjeg koje se nadovezuje na srednje uho. Unutar srednjeg uha se nalaze slušni mišići: *musculus tensor tympani* i *musculus stapedius*. Ti su mišići veoma važni jer regiraju na jače intenzitete te štite slušne organe od prejakih intenziteta. Dakle, uloga srednjeg uha je pojačanje i prijenos akustičkog podražaja, tj. vibracija titranjem bubnjića i slušnih koščica preko ovalnog prozorčića do labirinta unutarnjeg uha.

Unutarnje uho se sastoji od membranskog i koštanog labirinta. U koštanom labirintu nalaze se pužnica, predvorje (*vestibulum*) i polukružni kanali. Unutar unutarnjeg uha se nalaze organ za sluh i organ za ravnotežu. Organ za sluh smješten je u pužnici. Unutar pužnice nalaze se tri prostora (*scala tympani*, *scala vestibuli* i *scala media*) koja su međusobno odvojena membranama. Te membrane su bazilarna i Reissnerova membrana te *membrana tectoria*. Na bazilanoj membrani nalazi se Cortijev organ, dio pužnice koji pretvara zvuk u neuralne impulse. U membranskom labirintu, koji se nalazi unutar koštanog ali je znatno

manjeg promjera, nalaze se *utricleus* i *sacculus*. Oni zajedno čine otolitičko osjetilo. Otolitičko osjetilo reagira na promjenu jačine i smjera sile teže, centrifugalne sile i na gibanja po pravcu te je dio organa za ravnotežu. Organ za ravnotežu se nalazi u polukružnim kanalima. Polukružni kanali se sastoje od već spomenutog otolitičkog osjetila te od kapularnog osjetila. Kupularno osjetilo reagira na promjenu brzine i smjera kutnog gibanja (Radovančić 1995; Bumber i sur. 2004).

3. SLUŠNA OŠTEĆENJA

Prije nego uđemo dublje u problematiku slušnih oštećenja potrebno je navesti definicije nekih osnovnih pojmova.

Osjet sluha je sposobnost otkrivanja i prihvaćanja mehaničkih vibracija te pretvaranje u živčani podražaj. Taj signal prenosi se i obrađuje u središnjem živčanom sustavu te je tamo prepoznat kao određen zvuk. Postoje dva puta prijenosa zvuka, odnosno vodljivost zvuka. To su zračna i koštana vodljivost. Zračna vodljivost je prijenos zvuka od zvukovoda do bubnjića i slušnih koščica, dok je koštana vodljivost prijenos zvuka preko kostiju lubanje gdje se zaobilazi zvukovod i srednje uho (Bumber i sur. 2004).

Sluh je odgovor mozga na zvučni podražaj (uvelike uvjetuje slušanje i govor, no uredan sluh nije garancija da će se razviti slušanje i govor) (Guberina 2010).

Slušanje je odgovor mozga na zvučni podražaj uz percepciju značenja, primanje poruke pomoću sluha – slušanje je posljedica čujnosti (Guberina 2010).

Slušni put ima četiri razine obrade. Prva razina obrade slušne poruke u slušnom putu su kohlearne jezgre koje se nalaze u moždanom deblu. Na kohlearnim jezgrama je prostorni raspored frekvencija koji je jednak kao i kod pužnice. Tu se odabiru slušne informacije, izostavljaju se one nevažne. Dolazi do dekodiranja osnovnog signala s obzirom na trajanje, intenzitet i frekvenciju. Druga razina je gornji olivarni kompleks. Ovdje se prepoznaje smjer izvora zvuka i omogućuje se stereofonsko slušanje. Treća razina slušnog puta su donji kolikuli. U donjim kolikulima prepoznaju se intenzitetske razlike, vremenske razlike. Četvrta razina nalazi se u talamusu i naziva se *corpus geniculatum mediale*: on sadrži neurone osjetljive na somatosenzoričke i akustičke podražaje. Na toj razini dolazi do integracije svega navedenog u predhodnim razinama te se priprema motorički odgovor, na primjer govor (Bumber i sur. 2010).

3.1. Vrste oštećenja sluha

Oštećenje sluha je termin koji obuhvaća ukupnu graduaciju oštećenja sluha koja se nalazi na kontinuumu od najblažih do najtežih oštećenja (Radovančić 1995).

Postoji nekoliko podjela slušnih oštećenja te se one razlikuju od autora do autora. Kod nekih autora postoji više kriterija podjele, kod nekih je samo jedna podjela, a kod nekih su podjele bez nekog konkretnog kriterija.

Bumber i suradnici u *Otorinolarinologiji* (2004) slušna oštećenja dijele prema postanku, prema razdoblju razvijanja, prema uzroku te prema mjestu oštećenja.

Radovančić slušna oštećenja klasificira prema mjestu oštećenja. U knjizi *Osnove rehabilitacije slušanja i govora* (1995) spominje konduktivna, perceptivna, mješovita oštećenja sluha i psihogenu gluhoću.

Gortan u *Audiologiji* (1995) navodi podjelu prema vremenu nastanka te nekoliko tipičnih vrsta oštećenja sluha tj. naglušosti te ne navodi nikakve kriterije te podjele.

Prema postanku naglušosti mogu biti prirođene i stečene. Prirođene naglušosti i gluhoće su one koje su tu od samog rođenja, ali se one ne moraju manifestirati odmah po rođenju. Prirođene naglušosti mogu se razviti tokom života jer je tako genetski određeno (Bubmer i sur. 2004). Stečene naglušosti su one koje se javljaju tijekom života zbog različitih uzroka poput upala, ozljeda i slično, a ne zbog genetike.

Prema razdoblju razvijanja oštećenja naglušost i gluhoća mogu biti prelingvalna i postlingvalna (Bubmer i sur. 2004). Prelingvalna naglušost i gluhoća su one koje su se razvile prije nego je dijete počelo govoriti, a postlingvalna je ona koja se razvila kad je dijete već usvojilo osnove materinjeg jezika, kad je već počelo komunicirati sa svojom okolinom. Kod postlingvalne naglušosti osoba zna što je to glas i kako on zvuči.

Prema uzroku naglušosti i gluhoća mogu biti egzogene i endogene. Egzogene su one koje su nastale djelovanjem vanjskih činitelja poput ozljeda i upala, a endogene su one koje su nastale djelovanjem unutarnjih čimbenika, poput nasljednih bolesti (npr. otoskleroza).

Bumber i suradnici te Radovančić navode drugačije podjele naglušosti prema mjestu oštećenja. Osim provodne, koju Radovančić naziva konduktivnom, zamjedbene, koju Radovančić naziva perceptivnom te mješovite, Radovančić još navodi i psihogenu gluhoću.

Oštećenje može biti locirano u zvukovodu, srednjem ili unutarnjem uhu, živčanim putevima i središnjim strukturama slušnog organa. Prema mjestu oštećenja prepoznamo vrste naglušosti. Osnovne vrste oštećenja su konduktivna ili provodna oštećenja, tj. naglušosti te perceptivna ili zamjedbena oštećenja, tj. naglušosti. Također, postoji i mješovita naglušost u kojoj se isprepliću navedena dva oštećenja (Radovančić 1995).

3.1.1. Provodna (konduktivna) naglušost

Anatomski gledano provodna naglušost se proteže od ušne školjke do pužnice tj. do osjetnih stanica Cortijevog organa. Provodna naglušost obuhvaća vanjsko i srednje uho. Zvučna energija zaobilazi vanjsko i srednje uho, a prenosi se vibriranjem kostiju lubanje, pomicanjem pločice stapesa u ovalnom prozorčiću (Radovančić 1995).

Do provodne naglušosti može doći među ostalim zbog nakupina masnoće u uhu ili zbog upala (kroničnih i akutnih) i ozljeda srednjeg uha. Također, otoskleroza je jedan od uzroka provodne naglušosti. To je bolest labirintne čahure gdje dolazi do stvaranja nove kosti oko ovalnog prozorčića. Ta bolest je najčešće nasljedna bolest koja se javlja između 19-e i 25-e godine te je tri puta češća kod žena. Uglavnom se javlja na oba uha te u kasnijoj fazi uz provodnu može doći i do zamjedbene naglušosti.

Osobe s provodnom naglušosti dobro čuju vlastiti glas, ali imaju problema s glasovima iz okoline, tj. provodna naglušost utječe na prag čujnosti. Kod takve naglušosti prag čujnosti se povisuje. Provodna naglušost se rehabilitira na način da se osobi postavi odgovarajući slušni aparat s pojačanjem intenziteta tamo gdje je povišen prag čujnosti.

3.1.2. Zamjedbena (perceptivna) naglušost

Anatomski gledano zamjedbena naglušost nastaje oštećenjima u pužnici, živčanim putevima i kortikalnim središtima. Kod takve naglušosti bolja je zračna vodljivost.

Najčešći uzroci zamjedbene naglušosti su razne bakterije, virusi poput kozica i infektivne mononukleoze, toksički lijekovi, ozljede glave i bubnjića. Vodeći uzrok teške zamjedbene naglušosti je rubeola koju majka preboli tijekom trudnoće. Rubeola je akutna

virusna zarazna bolest koja kod trudnica može izazvati trajno oštećenje djeteta. Ako dođe do oboljenja u prvom tromjesečju trudnoće, rizik oboljenja je i do 90 %, a može doći i do pobačaja (Radovančić 1995.)

Postoje podvrste zamjedbenih oštećenja (Radovančić 1995). Te podvrste nam mogu pobliže označiti mjesto oštećenja, a to su: oštećenje Cortijevog organa, živčana i središnja oštećenja. Prema tom mjestu oštećenja djelimo ih na receptorsku i neuralnu (centralnu) zamjedbenu naglušost. Kod receptroske zamjedbene naglušosti brzo dolazi do slušnog zamora te se pojavljuju frekvencijske i intenzitetske distorzije, smanjuje se razabirljivost govora i prag podnošljivosti zvuka je znatno niži nego kod urednog sluha. Kod centralne zamjedbene naglušosti javlja se otežana obrada glasova i riječi te slaba razabirljivost. Centralna zamjedbena naglušost obuhvaća kortikalnu razinu gdje je središte zvučne organizacije te strukturiranja i pravilnosti materinskog jezika pa je osobama s takvom nagluhošću narušena komunikacija s okolinom.

Općenito, osobe s zamjedbenom naglušosti čuju glasove ali su im oni nerazabirljivi. Niske glasove percipiraju kao pretihe, a visoke kao preglasne. Osobe sa zamjedbenom nagluhošću imaju problema s razumijevanjem govora osobito u prepoznavanju suglasnika te imaju manje poteškoće u prepoznavanju nisko frekvencijskih samoglasnika (a, o, u), ali i neke druge smetnje poput strukturiranja rečenice, pamćenja.

3.1.3. Mješovita naglušost

Kod mješovite naglušosti u isto vrijeme postoji i provodna i zamjedbena naglušost. Obično je zračna vodljivost slabija od koštane (Radovančić 1995).

3.1.4. Psihogeni gluhoća

Psihogeni gluhoća je ona gluhoća kada slušni organ ne funkcionira ali je to više psihološki nego organski. Kod psihogene gluhoće osoba ne čuje bez obzira što joj je slušni organ uredan. Neki stručnjaci smatraju da je to povezano s psihičkim stanjima poput shizofrenije i autizma (Mycelebust, prema Radovančiću 1995). Takva gluhoća može se javiti u bilo kojoj životnoj dobi.

3.2. Stupnjevi oštećenja sluha

Postoje različiti stupnjevi oštećenja sluha. Stupanj oštećenja određuje se s obzirom na intenzitet akustičkog podražaja koji je dovoljan da ispitanik dostigne prag čujnosti na frekvencijama 500 Hz, 1000 Hz i 2000 Hz. Dobivene decibelske vrijednosti se podijele s brojem tri te se dobije prosječno stanje sluha (Radovančić 1995). Treba napomenuti da to izračunavanje nije 100 % precizno, ali je danas najčešće u upotrebi.

Radovančić i Gortan navode različite stupnjevanje oštećenja sluha. Prema Radovančiću postoji 5 stupnjeva oštećenja sluha ako se uzme u obzir da se prag čujnosti nalazi u rasponu od 21 dB do 120 dB ili 130 dB, tj. u svoju podjelu ne uvrštava uredan sluh. Prvi stupanj je blaga naglušost te je gubitak sluha između 21 dB i 40 dB; drugi stupanj je umjerena naglušost te je gubitak sluha između 41 dB i 60 dB; treći stupanj je teška naglušost te je gubitak sluha između 61 dB i 90 dB; četvrti stupanj je praktična gluhoća te je gubitak sluha 91 dB i više; te peti stupanj klinička gluhoća koja se još naziva totalna gluhoća te u tom slučaju ispitanik ne reagira na zvučni podražaj. Gortanova podjela je malo drugačija, on uvodi u stupnjevanje i uredan sluh, a ne samo stupnjeve oštećena sluha. Također razlikuje se i u omeđivanju gubitka sluha u decibelima, a Gortan navodi i udaljenosti na kojoj se nalazi osoba oštećena sluha od izvora zvuka. Prema Gortanu prvi stupanj je uredan sluh te je razina sluha do 10 dB; drugi stupanj je laka (blaga) naglušost i gubitak sluha je između 10 dB i 30 dB na udaljenosti manjoj od 3,5 m; treći stupanj je umjerena naglušost i gubitak sluha je između 40 dB i 60 dB na udaljenosti manjoj od jednog metra; četvrti stupanj je teška naglušost i gubitak sluha je 60 dB i 80 dB; peti stupanj je praktična gluhoća te je gubitak sluha iznad 90 dB; šesti stupanj je potpuna gluhoća i tada nema odaziva ni na jednoj frekvenciji. Primjetno je da Gortan u svojoj podjeli ne navodi kojem stupnju oštećenja pripadaju rasponi od 30 dB do 40 dB te od 80 dB do 90 dB.

Iako većina autora navodi podjelu na 5 ili više stupnjeva oštećenja sluha, kao standard se uzima podjela na tri stupnja. Prvi stupanj se naziva *normacusis* i prag čujnosti je do 25 dB, drugi stupanj je *hypoacusis* i on ima najveći raspon gubitka sluha koji je između 26 i 92 dB, a treći stupanj je *anacusis* i gubitak sluha je veći od 93 dB (Bumber i sur. 2004).

Problemi koje osobe sa slušnim oštećenjima imaju su razni te ovise o razini, stupnju oštećenja sluha. Kod blagih naglušosti govor se razvija gotovo normalno, ali zbog nemogućnosti slušanja tihog govora, osobe se brzo zamaraju te se isključe iz razgovora.

Osobe s umjerenom nagluhošću čuju, ali oslabljeno. Takva vrsta naglušosti može se rehabilitirati i problemi s govorom se mogu svesti na minimalnu razinu. Kod teške naglušosti osoba nije u mogućnosti naučiti govor prirodnim putem. Osoba čuje svoj govor, a to je vrlo bitno za rehabilitaciju. Komunikacija s osobama takvog oštećenja moguća je ako se osobu gleda u lice i ako se koristi slušno pomagalo. Kod gluhoće osobe ne čuju vlastiti govor i to usporava rehabilitaciju.

„Rehabilitacija je kombinirana i koordinirana uporaba medicinskih, socijalnih, edukacijskih mjera i mjera za profesionalno osposobljavanje, koje pridonose osposobljavanje osobe kako bi ona postigla najveću moguću razinu funkcionalne sposobnosti a time i socijalnu integraciju“ (Radovančić, 1995:265).

4. UČENJE STRANOG JEZIKA

Postoji poslovice *Koliko jezika znaš toliko vrijediš!*. Neki na to gledaju s podsmjehom, neki u to čvrsto vjeruju. U današnje vrijeme ta poslovice sve više dobiva na značenju te ljudi uče sve više jezika i tako šire svoje vidike.

Zašto ljudi uopće uče neki strani jezik? Postoje različiti razlozi. Neki uče strani jezik iz privatnih razloga, poput posjeta nekoj zemlji, zbog ljubavi prema osobi iz druge zemlje, osobne želje, a neki uče strani jezik iz poslovnih razloga, stručnog usavršavanja i napredovanja i slično.

S obzirom na razlog učenja stranog jezika postoji više programa prema kojima se uči strani jezik. Programi mogu biti tematski, situacijski, gramatički, funkcionalni i leksički (Janowska 2006).

Tematski program je prikladan za djecu, situacijski za osobe koje odlaze u inozemstvo, gramatički za osobe koje žele duže učiti, npr. na fakultetu. Funkcionalni programi su namjenjeni osobama koje su već učile neki strani jezik te sad žele obnoviti svoje znanje, a leksički su za stručne pograme, tj. za osobe kojima je potrebno znanje nekog stranog jezika za poslovne potrebe (Janowska 2006).

Uspješnost učenja stranog jezika ovisi o mnogo faktora. Ovisno je o starosti učenika i njegovom životnom iskustvu, o emocionalnom i intelektualnom stupnju razvijenosti, o poznavanju društva, o sposobnosti snalaženja u različitim situacijama, o njegovoj motivaciji i želji, o sposobnosti primanja kritike i pohvale.

4.1. Vrste okruženja i učenje stranog jezika

Postoje tri vrste okruženja u procesu svladavanja stranog jezika te sukladno tome svaki proces ima svoj naziv. Okruženje može biti neformalno te u takvom okruženju pojedinac spontano usvaja jezik u okolini gdje je taj jezik služben ili je to jezik kojim se služi većina stanovništva. Takav proces naziva se usvajanje stranog jezika. Sljedeći je proces učenje stranog jezika i u tom procesu okruženje je formalno. Pojedinac uči strani jezik u institucijama, u sredinama u kojima taj jezik nije služben i ne koristi ga većina stanovništva. Taj se proces koristi u školama i na tečajevima. Treći proces je ovladavanje stranim jezikom te on uključuje i

formalno i neformalno okruženje. Primjer tog procesa je život u inozemstvu gdje pojedinac osim što uči strani jezik, odnosno jezik zemlje u kojoj se nalazi, u školi ili na nekom tečaju, još ga usvaja i u svakodnevnom životu u svakodnevnim situacijama (Medved Krajnović 2010).

4.2. Metode učenja stranog jezika

Kroz povijest mjenjao se fokus učenja stranog jezika. Nekada se naglasak stavljao na prijevod, zatim na gramatiku, a tek onda se učilo sve drugo. Danas se to promijenilo, sad je u centru pažnje usmeno izražavanje, a tek onda sve ostalo, barem što se tiče učenja stranog jezika u školi. Naravno, ono na čemu će se više inzistirati ovisi o tome radi li se o poslovnom tečaju ili o tečaju koji polazimo iz privatnih razloga ili nastavi. Mnogi smatraju da je usmeno izražavanje temelj svega, da se iz toga širi i pisano izražavanje i vokabular. Također, smatraju da se naglasak treba staviti na suvremeni govoreni jezik, onaj trenutni, da se jezik uči preko situacija koje su realne i trenutne, situacije u kojima se možemo naći bilo kada i bilo gdje. To su situacije poput razgovora na kolodvoru ili u gradu kad nekoga ispituujemo za smjer ili razgovor sa službenicima pošte, banke ili razgovor u trgovinama. U tim svakodnevnim situacijama najbolje širimo vokabular i učimo fraze koje se koriste gotovo na svakodnevnoj bazi.

Prema vlastitom iskustvu iz osnovne i srednje škole gdje sam učila više stranih jezika (engleski, njemački, talijanski) te iz škole stranih jezika gdje sam učila španjolski jezik, svaki nastavnik koristi svoj način rada i oni se poprilično razlikuju. Neki su nastavnici inzistirali na pravilnom izgovoru pa smo svakodnevno imali konverzacijske vježbe te čitanje raznih tekstova i članaka, a neki su nastavnici inzistirali na pisanom izražavanju te su nam pisanje sastavaka i učenje gramatike bili glavni dio sata. Na tečaju španjolskog jezika nastavnici su inzistirali na širenju vokabulara, što nam je bilo i razumljivo jer ljudi većinom dolaze na tečajeve da bi naučili samo osnovu gramatike tog jezika i naučili što više riječi zbog lakše komunikacije ako se jednog dana susretnu s nekim iz tog govornog područja.

Smatram da sam bolje naučila jezike na čijim satovima se inzistiralo na konverzaciji i širenju vokabulara nego na satovima gdje se inzistiralo na gramatici i pisanom izražavanju.

Postoji nekoliko metoda po kojima se uči strani jezik. Principi tih metoda su različiti. Kod nekih je to pedagoški princip, kod nekih lingvistički, kod nekih psihološki. Prema tim

principima te su metode i dobile ime. Svaka od njih će biti objašnjena u slijedećim odlomcima.

4.2.1. Gramatičko-prijevodna metoda

Ova metoda bila je prva koja je imala formalni način podučavanja. Njezin je cilj bio ovladavanje jezikom tako da znanje tog jezika omogući čitanje literature, književnih tekstova te povećanje intelektualnih sposobnosti. Nastava se koncentrirala na čitanje i razumijevanje tekstova, ali se izvodila na materinskom jeziku, odnosno za sva objašnjavanja i analize upotrebljavao se materinski jezik. Nakon što se pročitao tekst, pristupilo se leksičkoj i gramatičkoj analizi tih tekstova te su se učila napamet gramatička pravila uz velik broj primjera. Kroz tu metodu nisu se razvijale govorne vještine. Danas je ta metoda aktivna samo u učenju latinskog i grčkog jezika (Skjarov 1993).

4.2.2. Prirodna metoda

Prirodna metoda javlja se kao reakcija na gramatičko-prijevodnu metodu. Prema njoj učenici bi trebali učiti strani jezik onako kako usvajaju materinski jezik. Osnovni je princip imitacija, ponavljanje za nastavnikom, a gramatika se uči bez teoretskog objašnjavanja, kroz ponavljanje rečenica za nastavnikom. Ponavljane rečenice ne prevađaju se na materinski jezik iz razloga što se u prirodnoj metodi materinski jezik u potpunosti isključuje iz nastave, a leksik se uči pokazivanjem predmeta i slika. Također, vrlo je važan dijalog između nastavnika i učenika (Skjarov 1993).

Ova metoda može se koristiti u nastavi stranog jezika kod osoba sa slušnim oštećenjima jer se koristi model ponavljanja za nastavnikom te pokazivanje konkretnih stvari. Takav pristup njima uvelike pomaže pri učenju stranog jezika jer im je potrebno što više vježbi izgovora i vizualnih podražaja.

4.2.3. Direktna metoda

Direktnu metodu još možemo nazvati i konverzacijskom metodom jer je glavni cilj metode ovladavanje sposobnošću razgovora. Ono što se ne razumije objašnjava se ilustracijom, mimikom, gestom ili definicijom koja u sebi sadrži već poznate riječi. U direktnoj metodi puno važnosti se daje učenju pravilnog izgovora te se smatra da redoslijed učenja mora biti slušanje i govor, pa čitanje i na kraju pisanje (Skjarov 1993).

Ova se metoda također može primjeniti kod osoba sa slušnim oštećenjem iz istog razloga kao i prirodna metoda.

4.2.4. Audiolingvalna metoda

Princip audiolingvalne metode je višekratno ponavljanje (tzv. drilanje) jezičnih obrazaca sve dok ne dođe do automatizacije. Što se tiče širenja leksika, smatra se da on treba biti na minimumu sve dok učenik ne usvoji osnovne jezične modele. Također, leksik se ne uči u izoliranim slučajevima nego u kontekstu, na osnovi dijaloga. Jezik mora biti onaj trenutni govoreni, koji se koristi u svakodnevnom životu (Skljarov 1993).

Iz razloga što se koristi ponavljanje te dijalog te su učenici vrlo angažirani u ovoj metodi, možemo je primjeniti kod osoba sa slušnim oštećenjima.

4.2.5. Sugestopedijska metoda

Osnivač te metode, Georgij Lazanov kaže da je sugestopedija grana sugestologije koja se bavi problemima sugestije u pedagogiji, a sugestija je oblik psihičkog refleksa pomoću kojeg se podsvjesnim mehanizmima stvara ugođaj za aktiviranje skrivenih psihičkih rezervi (Skljarov 1993:37). Ova se metoda opisuje kao nekonvencionalna. Prema njoj učenik mora imati potpuno povjerenje u nastavnika koji mu sugerira, treba biti uvjeren u svoje znanje te se ono što se kosi s osobnim uvjerenjima odbija i ne prihvaća. Sugestopedija traži da je prostorija u kojoj se održava nastava uređena prema točno određenim pravilima, a to su da se svi učenici moraju gledati te je namještaj raspoređen u polukrug. Također, prostorija mora biti opremljena suvremenom tehnologijom (Skljarov 1993). Tehnologija je bitan dio nastave jer pomoću nje do svih podataka možemo doći u vrlo kratkom vremenu te se sve može realno prikazati, tj. onakvim kakvo doista jest.

Ova metoda nije naišla na plodno tlo u Hrvatskoj iako je ocijenjena vrlo dobro. Smatram da bi se trebalo razmisliti o uvođenju ove metode, a pogotovo kod osoba sa slušnim oštećenjima koji se moraju osloniti na svog nastavnika i kolege iz razreda te na taj način učiti strani jezik.

4.2.6. Učenje u zajedništvu – (eng. *Community Language Learning – CLL*)

Metoda učenja stranog jezika koja se može primijeniti i na ostale školske predmete. Uključuje apstraktno razmišljanje i uvjetne reflekse. CLL metoda ima pet faza: u prvoj fazi učenik

imitira nastavnika, ali učenik prenese nastavniku što želi reći na materinskom jeziku te onda profesor to kaže na stranom jeziku; druga je faza samopotvrđivanje u kojoj učenici počinju usvajati fraze te su sve neovisniji o nastavniku; treća je faza samostalno postojanje u kojoj učenici razumiju jedni druge te postaju samostalni govornici; četvrta je faza obrat u kojoj učenik postaje savjetnik drugim učenicima; peta je faza neovisnot te učenik teoretski zna sve što bi ga nastavnik mogao pitati (Prebeg-Vilke 1977).

Ova se metoda može primjeniti i kod slušnih oštećenja jer doprinosi i rezultira boljom međusobnom komunikacijom, a ujedno i učenjem stranog jezika.

4.2.7. Funkcionalna metoda

Cilj je ove metode komunikacijska sposobnost. Gramatiku treba učiti zajedno s leksikom. U prvim satovima nastave veći naglasak je na gramatici, a kasnije na funkcionalnosti. Unutar ove metode treba koristiti audiovizualni i autentični materijal za što bolje usvajanje jezika. Ovaj pristup namjenjen je tečajevima stranih jezika, ali se može primjeniti i u školskoj nastavi stranih jezika (Prebeg-Vilke 1977).

Navedene metode samo su neke od postojećih koje možemo primjeniti na nastavu stranog jezika. Postoji ih još te će one biti detaljno opisane u sljedećim poglavljima zato što su vrlo važne za osobe oštećena sluha. To je verbotonalni sistem te metode koje su se razvile iz tog sistema. Posebno će biti obrađena AVGS metoda kao jedna od najvažnijih pri učenju stranog jezika u osoba sa slušnim oštećenjima.

5. VERBOTONALNI SISTEM

Kao uvod u verbotonalnu metodu, fonetsku korekciju izgovora i AVGS metodu bit će objašnjen verbotonalni sistem kao polazna točka tih metoda.

Verbotonalni sistem je lingvistička, audiološka i neuropsihološka teorija slušne percepcije koja se primjenjuje na području rehabilitacije sluha tj. patologije sluha, učenja stranog jezika i usvajanja materinskog jezika. Njezin začetnik je profesor Petar Guberina.¹ Postoji šest postavki verbotonalnog sistema, a to su:

1. Slušanje i uska povezanost slušanja i izgovora polazišta su vježbi
2. Svaki glas i svaka riječ imaju svoju oktavu optimalne razumljivosti
3. Ako se glasovi i riječi prenose oktavama koje nisu optimalne percipiraju se izobličeno, te se čuju drugačije nego što su izgovoreni
4. Različita optimalna područja uzrokuju različite pogreške
5. Oblik emisije važniji je od širine slušnog polja
6. Optimala je individualno i funkcionalno promjenjiva

Verbotonalni sistem temelji se na proučavanju kako mozak percipira govor osjetilom sluha, a pritom ne negira niti isključuje psihološke čimbenike koji bi mogli utjecati na percepciju govora. Osobita važnost pridaje se cijelom tijelu koje je i primatelj i prijenosnik govora te upotrebi slušalica i vibratora koji se postavljaju na različite djelove tijela (Guberina 2010).

Iz verbotonalnog sistema su se razvile verbotonalna metoda koja se koristi kod rehabilitacije sluha i govora, ali isto tako i u nastavi stranog jezika te audiovizualna

¹ Petar Guberina (1913 – 2005) – hrvatski akademik, utemeljitelj VTS-a, Poliklinike SUVAG (zdrastvena ustanova za osobe sa slušnim i govornim oštećenjima); diplomirao francuski i latinski jezik na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, doktorirao na Sveučilištu Sorbonne u Francuskoj; predavač na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. (<http://www.suvag.hr/guberina/>, 2.7.2013.)

globalnostrukturalna metoda primjenjiva u nastavi stranog jezika. Te dvije metode će detaljnije biti objašnjene u nastavku rada, posebno AVGS metoda.

5.1. Verbotonalna metoda

Verbotonalna metoda sastavni je dio verbotonalnog sistema koji u svojim istraživanjima rabi riječi i slušanje riječi. Taj sistem se može primjeniti na području govornih teškoća, korekciji izgovora kod učenja stranog jezika, u telekomunikaciji, u teoriji slušanja (Guberina 2010).

Ova metoda proučava, tumači i upravlja percepcijom govora prema mogućnostima i optimalnim uvjetima mozga, perifernih i centralnih dijelova osjetila (Guberina 2010).

Korištenjem verbotonalne metode došlo se do zaključka da se slušanje govora temelji na ograničenom frekvencijskom području pri čemu su vrlo važni frekvencijski, intenzitetski i vremenski diskontinuitet (Guberina 2010).

Diskontinuitet u verbotonalnoj metodi je pojava slušanja zvuka tako da određene frekvencije ne opažamo, tj. mozak odstranjuje neke frekvencije jer može točno percipirati zvuk i razumijeti govor bez tih frekvencija. Prema istom principu funkcioniraju intenzitetski, vremenski i prostorni diskontinuitet. Na temelju navedenog možemo reći da je glas diskontinuirana pojava u frekvencijskom, intenzitetskom te vremenskom pogledu (Guberina 2010).

Zdravo ljudsko uho nesvjesno radi prilagodbu na diskontinuiranim područjima, dok je bolesno uho prisiljeno raditi diskontinuirano područje na onim frekvencijskom područjima koja još funkcioniraju.

U verbotonalnoj metodi od velike su važnosti fonetski ritmovi, naročito kod usvajanja pravilnog izgovora i u materinskom jeziku i u stranom jeziku. Fonetski su ritmovi niz pedagoških postupaka u verbotonalnoj metodi koji se temelje na fonetskim i akustičkim karakteristikama glasova govora te na tijelu kao njihovom ostvarenju u prostoru; fonetske ritmove čine stimulacije pokretom i glazbene stimulacije (Guberina 2010).

Stimulacija pokretom proučava veze između prozvodnje glasova ljudskim tijelom i njihove percepcije neurološkom strukturom. Čovjek neki glas percipira tako da u isto vrijeme sluša, gleda pokrete i napetost pojedinih djelova tijela koji zajedno daju kompletnu sliku zvučnog podražaja.

5.2. Fonetska korekcija

„Fonetska korekcija je ispravljanje grešaka u izgovoru na temelju fonetskih načela i odnosa između cilja i izgovora studenata bez izravnog opisivanja potrebnih artikulacijskih pokreta. Nastavnik je taj koji mora poznavati bar osnove fonetskog opisa materinjeg jezika učenika i jezika cilja da bi mogao prepoznati grešku, staviti je u odnos sa željenim izgovorom i odabrati odgovarajući konkretan postupak korekcije“ (Mildner 1991:3).

Za usvajanje glasova stranog jezika posebnu pažnju treba obratiti na postupke koji imaju za cilj usvajanje cjelina, a ti postupci su: intonacija i ritam, vrijeme, pokret i afektivna situacija (Vuletić 1980).

Intonacija i ritam

Od učenika se zahtjeva što vjernije imitirati intonaciju i ritam izvornih govornika. Razlog tome je što se intonacija i ritam prenose niskim frekvencijama, a te frekvencije primamo cijelim tijelom. Kako osobe urednog sluha, tako i osobe oštećena sluha na taj će način najlakše i najbrže usvojiti izgovor stranog jezika.

Intonacija je univerzalni element govora koja nam je dovoljna za razumijevanje nekih jednostavnijih struktura stranog jezika bez da imamo veliko znanje tog jezika (Vuletić 1980).

Vrijeme

Ako je rečenica preduga, monotona i loše organizirana, čak ni veliko znanje stranog jezika nam neće pomoći u razumijevanju govora. Broj slogova u rečenici na početku učenja stranog jezika mora biti što manji te se s vremenom povećavati. Broj slogova u naprednom stupnju razumijevanja govora iznosi 20, to znači da mi možemo čuti i konkretno prezentirati 20 slogova. Sve više od toga narušava razumijevanje i naučenost jezika (Vuletić 1980).

Da bi učenici mogli korektno usvojiti izgovor potrebno je pri učenju jezika ponavljati rečenicu neposredno nakon slušanja modela. Prevelika pauza između slušanja i ponavljanja dovodi do rekonstruiranja onoga što su čuli pa onda i do greške u izgovoru, najčešće zbog utjecaja materinskog jezika (Vuletić 1980).

Pokret

Da bi se lakše i bolje usvojio izgovor stranog jezika koristi se pokret. Na početku učenja je to pokret cijelim tijelom, a kasnije se pokret sve manje koristi sve dok ne dođemo do razine da ga uopće ne koristimo, a pravilno izgovaramo pojedine glasove.

Pokret kao sredstvo usvajanja izgovora naziva se simulacija pokretom i dio je verbotonalne metode te fonetskih ritmova (Vuletić 1980).

Afektivna situacija

Istraživanja su pokazala da učenici bolje usvajaju strani izgovor ako se pri učenju koriste afektivnost. Takve situacije angažiraju učenike, te oni nisu pasivni već proživljavaju tu situaciju o kojoj govore. Osnova takvih situacija jest intonacija, čija važnost je već ranije navedena (Vuletić 1980).

6. AUDIOVIZUALNA GLOBALNO-STRUKTURALNA METODA

Ova metoda ima posebno mjesto u radu jer sva načela AVGS metode mogu se primjeniti na osobe sa slušnim oštećenjima. Prema AVGS metodi najbolje se usvaja strani jezik jer uključuje sva ljudska osjetila, a ne samo sluh. Takav pristup je najprihvatljiviji osobama oštećena sluha.

Profesor Petar Guberina AVGS metodu naziva strukturalnoglobalnom audiovizualnom metodom (SGAV), ali kako je kod nas ustaljeni naziv audiovizualna globalnostrukturalna metoda (AVGS), pa tako ću je i ja nazivati u nastavku rada. AVGS metoda nastala je 1952. godine, a uobličili su je Petar Guberina i Paul Rivenc². Zajedno su proučavali intonaciju i ritam jezika, afektivnost govora i probleme slušanja te su s tim saznanjima razradili teoriju učenja stranog jezika koja uzima u obzir društveno djelovanje jezika, proces slušanja i gledanja te strukturu koja organizira jezik i omogućuje cerebralnu integraciju. Ta teorija se temelji na stalnoj vezi situacija-kontekst-slika-skupina riječi-značenje-zvuk te se oni uzimaju kao struktura.

6.1. Kako je AVGS teorija dobila ime?

Jezik i ljudski mozak djeluju kao struktura. Govorne vrednote jezika, poput ritma i intonacije zahtijevaju obradu više osjetilnih organa da bi se pravilno naučio strani jezik te svi osjeti moraju zajedno s mozgom djelovati kao cjelina, kao struktura.

Guberina i Rivenc riječi *struktura* i *globalno* spojili su u jednu riječ iz više razloga. Jedan od razloga je taj da svaku strukturu treba povezati s nekom situacijom i stvoriti globalnost. Drugi je razlog da se smisao neke rečenice treba shvatiti globalno i ne smije se prevoditi doslovno. Postoji i treći razlog, a to je da učenik treba osim izgovora i značenja riječi učiti i geste koje će tim riječima dati potpunije značenje, odnosno spojiti će različite strukture.

² Paul Rivenc (1925) – francuski lingvist i akademik, suosnivač AVGS metode

Guberina i Rivenc smatraju da je u učenju stranog jezika vrlo važno koristiti sredstva koja bi povezala slušanje i gledanje te ih nazivaju audiovizualna sredstva. Postoji lanac koji povezuje sve elemente strukture, od vanjskog podražaja pa sve do mozga. U tom lancu osjetilni organi zauzimaju vrlo važno mjesto, a naše uho najvažnije. Uho zajedno s okom, koje zamjećuje zbilju, gestu, mozgu prenosi cjelovitu sliku govora, tj. informacije koje samo uhom ne bi mogli u potpunosti razumijeti. Iz tog razloga, Guberina i Rivenc predlažu korištenje slika, crteža, fotografija i kretanje prostorom za bolje razumijevanje stranog jezika (Guberina 2010).

Kada sve navedeno povežemo dobivamo globalnu sliku, koja ima svoju strukturu te audio i vizualna sredstva te otud naziv audiovizualna – globalnostrukturalna metoda.

6.2. Primjena AVGS metode u nastavi stranog jezika

Da bismo neki strani jezik mogli naučiti i razumijeti potrebno je poznavati njegovu osnovu. Intonacija, situacija izražena govornim jezikom te društvena i afektivna motivacija osnovni su činitelji kod učenja stranog jezika. Smatra se da je trenutni govorni jezik onaj pomoću kojeg ćemo najbolje naučiti strani jezik iz razloga jer ga možemo čuti na više mjesta (radio, televizija, internet) za razliku od standardnog književnog. Strani jezik se na početku uči prvenstveno kao govorni, a tek kasnije kao pisani jer pisani jezik koristi prednosti govornog. Kasnije, kada smo već dostigli određeni stupanj stranog jezika, čitanje raznih tekstova i pisani jezik pomažu nam učvrstiti govorni.

Guberina i Rivenc smatraju da su pisanje prije nego je naučena akustička cjelina i prevođenje prije nego je naučeno značenje iz zbilje pogrešan korak u učenju te da on narušava strukturu i bit jezika. Već ranije, u uvodu u AVGS metodu, navedeno je da mora postojati stalna veza: situacija-kontekst-slika-grupa riječi-značenje-zvuk, te ako se ta veza ne prati, učenje je stranog jezika narušeno.

AVGS metoda ima tri faze. Prva faza je tzv. skeč. U skeču se prikazuje određena svakodnevna situacija te je to jedini dio gdje se uče nove riječi. Druga je faza gramatička te se obrađuju gramatičke jedinice u obliku struktura povezanih sa skečem, tj. sa situacijom. Treća je faza vježbanje izgovora koji je naravno povezan sa situacijom iz prve faze.

1. SKEČ – učenje značenja

Razumijevanje neke riječi traži brzu reakciju mozga i brzo zapamćivanje. Slikovni podražaj pomaže mozgu ostvarivanje što brže reakcije. Slikovni podražaj mogu biti slike, ilustracije ili fotografije koje prikazuju različite situacije ili tekst koji trenutno proučavamo.

Učenje novih riječi, odnosno slušanje stranog jezika bez slikovnog podražaja bilo bi uzaludno jer tada učenik nema s čime povezati riječi. Slikovni podražaj daje učeniku zbilju, stvarnost s kojom se može povezati te stranim riječima tako daje značenje koja će dulje ostati u pamćenju. Nakon nekog vremena riječ će biti prepoznata i bez slikovnog podražaja i moći će se primijeniti na različite situacije, a ne samo na onu situaciju u kojoj je usvojena ta riječ.

Dakle, slika u učenju stranog jezika ima trostruku funkciju: 1) omogućuje razumijevanje uobičajenog jezičnog simbola, 2) povezuje izraz s zbiljom, 3) olakšava zvučno pamćenje (Guberina 2010).

2. GRAMATIČKA FAZA

Gramatiku je najbolje učiti u strukturama jer se tako spontano uči i najlakše uopćava. U prvom djelu učenja gramatike koristimo dijaloge jer time uvježbavamo najosnovnije oblike nekog jezika, poput zamjenica, prezenta i slično. Uz dijalog usvaja se struktura rečenice, intonacija te povezanost konteksta i značenja.

Također, kod učenja gramatike pomažu nam slike. Slika ne pokazuje odmah na početku cijelu rečenicu već je rečenica rascjepkana u nekoliko slika. Na primjer, rečenica *Dječak se igra u parku*. Prva će slika prikazivati samo dječaka u nekoj igri, druga će prikazivati samo park, dok će treća pokazivati i dječaka i park. Nakon povezivanja slika u rečenicu izvode se vježbe stvaranja rečenice, ali bez slike.

Učenje gramatike strukturalnim principima omogućuje brzo slušanje i razumijevanje i tečno govorenje na stranom jeziku.

Također, znanje gramatike omogućava nam opušteno slušanje govora jer mi već znamo da nakon jednog dijela rečenice mora slijediti točno određeni dio rečenice. Na primjer *Rekao mi je da će doći u deset sati.*, mi znamo da nakon *Rekao mi je...* mora slijediti čestica *da* jer nam inače rečenica ne bi imala smisla (Guberina 2010).

3. UČENJE IZGOVORA

Da bi nas netko razumio kada govorimo na stranom jeziku moramo postići pravilan izgovor. Kao i u ostalim fazama i ovdje je strukturalno učenje vrlo važno. Da bi se usvojio pravilan izgovor, prvo je potrebno usvojiti intonaciju i ritam. Intonacija i ritam nam omogućavaju razumijevanje rečenice kao upitne, izjavne ili usklične.

Cilj učenja izgovora jest brže razumijevanje i učinkovita uporaba riječi jer ako dobro čujemo i izgovaramo neku riječ sigurnije ćemo je koristiti i komunikacija će biti uspješna.

Veća pozornost u učenju izgovora posvećuje se izgovoru u kontekstu, a ne izgovoru izoliranih glasova jer se neki glas u različitoj okolini drugačije izgovara (Guberina 2010).

4. UČENJE PISANJA

Ovoj fazi daje se malo značenja jer se pisanje uči usporedno sa značenjem, gramatikom i izgovorom. Istraživanja su pokazala da nema poteškoća s pisanjem ako se koristi AVGS metoda i njezine faze.

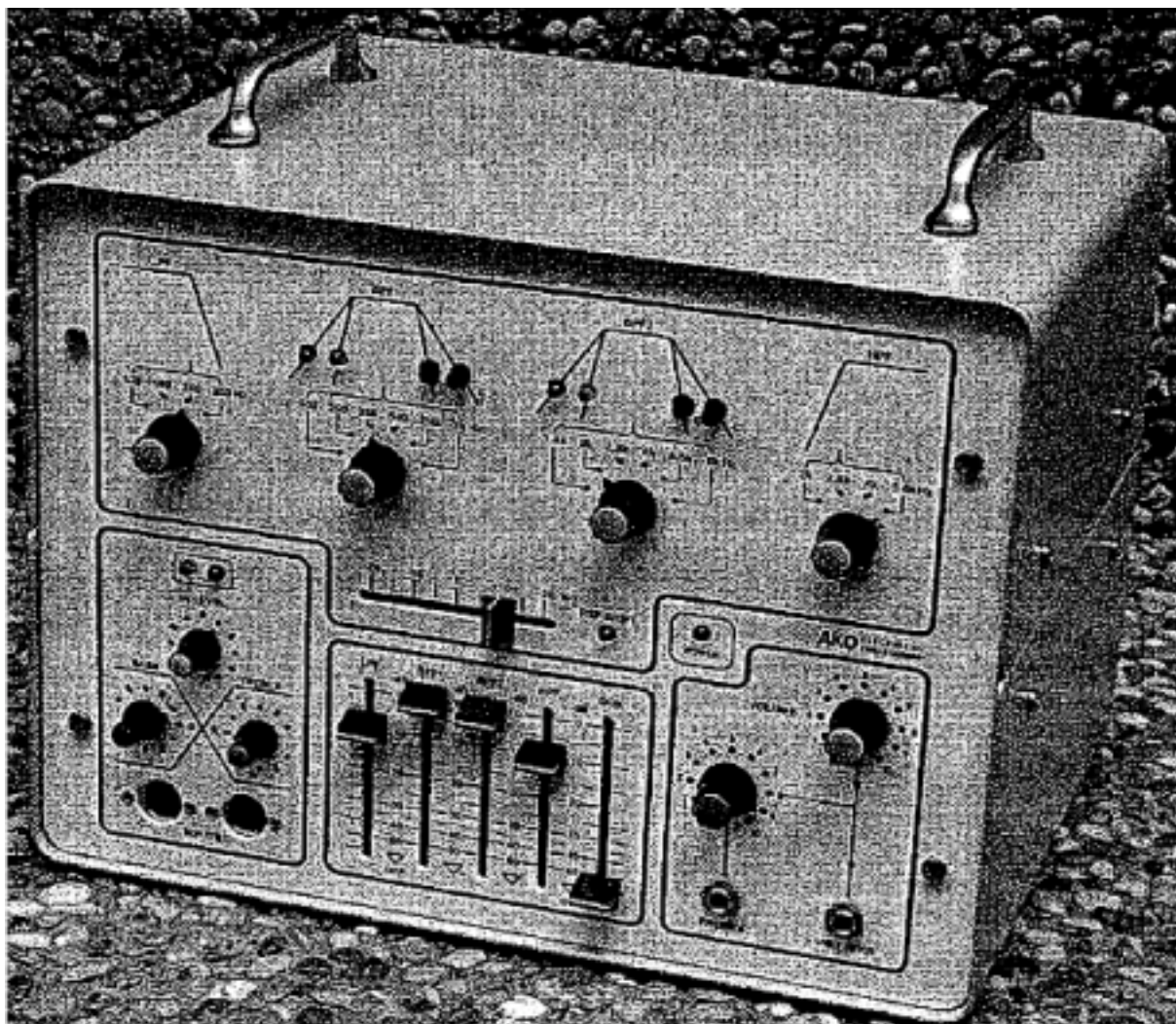
Ako počinjemo učiti strani jezik čitanjem i pisanjem nikada nećemo usvojiti intenzitet i ritam, ali ako prvo usvojimo izgovor te zvučnu cjelinu govora, lako ćemo usvojiti pisanje (Guberina 2010).

6.2.1. Važnost učitelja i aparata

Kod provođenja AVGS metode vrlo su važni učitelj i aparati. O kakvim aparatima je riječ bit će objašnjeno u slijedećim odlomcima, a prvo ćemo obraditi ulogu učitelja.

Da bismo usvojili neki strani jezik potrebno se riješiti navika iz materinskog jezika, prvenstveno kod izgovora i gramatike. Učitelj je taj koji nam pomaže u tome, a i u tome da pravilno oponašamo zvučne cjeline govora. Učitelj opaža pogrešne izgovore i gramatičke konstrukcije te navodi na pravi put. Također, učitelj stvara nove situacije u kojima ćemo koristiti usvojene riječi i gramatičke konstrukcije te nam time i pomaže u postizanju pravilnog izgovora.

Aparati nam pomažu da čujemo točnu frekvenciju nekog glasa te nam pomaže u formiranju pravilnog izgovora. Aparat koji se koristi u AVGS metodi naziva se Verboton G 30 L (stariji modeli zvali su se Suvag Lingua) te on služi za ispravljanje izgovora.

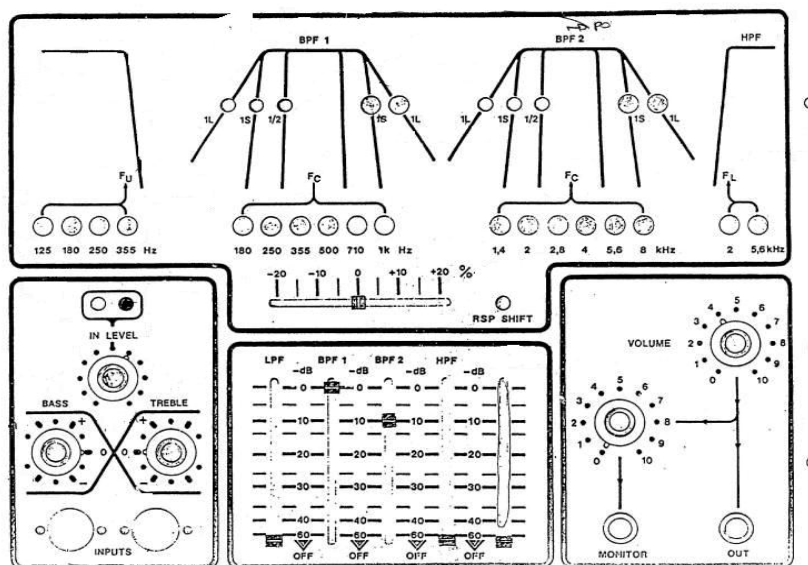

Slika 1 VERBOTON G 30 L³

Aparat funkcionira na principu optimala, kondicioniranja i specijalnih stimuliranja mozga (Vuletić, 1968). Na početku učenja stranog jezika, kroz aparat se pušta govor preko direktnog kanala, onako kako on zvuči u stvarnosti. Zatim se govor pušta preko niskih frekvencija, od 10 Hz do 200 Hz, koje najbolje prenose ritam i intonaciju čija važnost je već navedena. Dakle, visoke frekvencije isključuje se na početku učenja, a puštaju se samo niske da bi se prvo usvojili ritam i intonacija. Nakon toga se pušta govor kroz diskontinuitet, tj. pušta se na niskim frekvencijama do 300 Hz te na visokim frekvencijama iznad 3000 Hz. Na taj se način eliminira konverzacijsko područje i slušanje na osnovu materinskog jezika. Također, kroz

³ Slika preuzeta iz Ćosić, 2013.

aparatus se može glas puštati kroz optimalno frekvencijsko područje⁴ te tako možemo najbolje oponašati izgovor nekog glasa. Optimalno područje nekog glasa stranog jezika ovisi o vrsti učenikove pogreške. Optimalno područje je uvijek usko, najčešći raspon je širine jedne oktave te ono mora biti što udaljenije od frekvencijskog područja koje je optimalno za učenikovu grešku da bi se što jasnije čula razlika ispravnog i neispravnog izgovora. Nakon što učenik usvoji pravilan izgovor, optimalno područje glasa polako širimo sve dok ga nije u mogućnosti slušati izravno, bez pomoći aparata.

Slika 2. Shema aparata Verboton G 30 L⁵

Pri učenju stranog jezika javljaju se neke poteškoće koje nastojimo prevladati. Najveći problem su posebnosti svakog jezika, osobito zvučna, morfološka i sintaktička struktura. Poteškoće koje se javljaju nazivamo sustavnim greškama. Sustavne greške su karakteristične greške u izgovoru nekog jezika. Ta sustavnost objašnjava se već postojećim slušnim oblicima izgrađenim i temeljenim na fonetskom sustavu materinskog jezika (Mildner 1991).

Što se tiče zvučne strukture, prirodno je da će učenik pri slušnom zamjećivanju nekog glasa u stranom jeziku odabrati onaj glas koji se nalazi u njegovom, odnosno onaj koji je bliži

⁴ Frekvencijsko područje u kojem se glas najbolje i najbrže razumije (Guberina 2010.)

⁵ Shema dobivena na predavanju kolegija Audiotehnika, 2012. god.

njegovom materinskom jeziku. Kod morfoloških osobitosti poteškoće mogu biti kod članova, koji postoje u njemačkom (*der, die, das*) i francuskom (*le, la*) ili engleskom jeziku (*the, a*). Netko tko u svom jeziku nema članove, oni mu u stranom jeziku neće predstavljati nikakvu semantičku važnost pa će ih teže naučiti. Također, poteškoće se mogu javljati kod posvojnih pridjeva jer u nekim jezicima pridjevi su u rodu objekta, a u nekim u rodu subjekta. Primjer tome je sintagma na engleskom *his/her house*. Tu je odmah jasno kome ta kuća pripada, osobi muškog ili ženskog spola jer je pridjev u rodu subjekta. Suprotno tome u francuskom jeziku se mora naglasiti spol jer je pridjev u rodu objekta, *sa maison à lui, sa maison à elle*. U sintaktičkim strukturama dolazi do problema redoslijeda riječi u rečenici i upotrebe pravilnih vremena. Rečenica koja se u stranom jeziku kaže u prezentu, u nekom drugom jeziku se može izraziti drugim vremenom.

7. HOSPITACIJE

Radi boljeg razumijevanja AVGS metode te uvida u primjenu metode u nastavi stranog jezika kod osoba sa slušnim oštećenjima, provela sam nekoliko sati u Osnovnoj školi poliklinike SUVAG te u Osnovnoj školi *Davorina Trstenjaka* u Zagrebu.

„Poliklinika SUVAG je zdravstvena ustanova u kojoj se provodi specijalističko-konzilijarna zdravstvena zaštita osoba s teškoćama u govornoj komunikaciji. U medicinskoj dijagnostici i rehabilitaciji osoba oštećena sluha i govora (oštećenja sluha, nerazvijen ili nedovoljno razvijen govor, poremećaji glasa i govora) primjenjuju se teorijske postavke, metodski postupci i elektroakustička oprema verbotonalne metode. Uz medicinsku dijagnostiku i rehabilitaciju osoba s teškoćama u govornoj komunikaciji (oštećenja sluha i/ili govora), provodi se odgoj i obrazovanje djece oštećena sluha i/ili govora, znanstvenoistraživačka djelatnost i verbotonalna edukacija stručnjaka u zemlji i inozemstvu, podučavaju strani jezici po audio-vizualnoj globalno-strukturalnoj metodi (primjena verbotonalnog sistema) i druge prateće djelatnosti.“⁶

Unutar poliklinike SUVAG djeluje vrtić i osnovna škola koje pohađaju djeca sa slušnim i govornim oštećenjima. Odgojno-obrazovni programi odvijaju se prema redovnom programu koje je propisalo nadležno Ministarstvo, ali i prema posebnom programu za djecu s teškoćama u razvoju. Osim educiranih učitelja, u školi rade i fonetski muzičari i fonetski ritmičari.

Ovisno o individualnom napretku, djecu se pokušava integrirati u redovne škole. Ja sam posjetila OŠ *Davorina Trstenjaka* u koju je integrirano nekoliko djece. Nekoj djeci koja su integrirana u redovne škole potrebna je posebna pomoć za svladavanje gradiva, a to se postiže produženim boravkom u školi ili individualnim dolascima u polikliniku SUVAG.

⁶ Preuzeto sa (<http://www.suvag.hr/>) (2.7.2013.)

7.1. Hospitacije u Osnovnoj školi Poliklinike SUVAG

U Osnovnoj školi Poliklinike SUVAG provela sam tjedan dana na hospitacijama gdje sam promatrala nastavu engleskog jezika. Tijekom hospitiranja posjetila sam šest razreda (2.a, 2.b, 3.a, 3.b, 5.a, 7.a) te sam tamo provela sedam školskih sati i jedan sat individualnog rada pod stručnim vodstvom profesorice Ive Palčić. U tim razredima nisu sva djeca slušno oštećena već postoje djeca s govornim oštećenjima pa je moja pažnja bila usmjerena samo na djecu koja su slušno oštećena. U svim navedenim razredima ukupno je 21 slušno oštećeno dijete. S obzirom da ih dvoje nije bilo na nastavi u vrijeme mojeg hospitiranja njih sam isključila iz obrade podataka i viđenog u SUVAG-u. Od njih 19 koje sam promatrala, 11 ima ugrađenu umjetnu pužnicu⁷, a osmero koristi klasična slušna pomagala. Kod petero djece je uočeno genetsko naslijeđe slušnih oštećenja. Kod ostalih se ne zna uzrok oštećenja ili su oštećenja nastala uslijed poroda, a kod jednog dječaka slušno se oštećenje pojavilo zbog majčine konzumacije opojnih sredstava tijekom trudnoće. Od 19 učenika, njih četvero je iz blizanačke trudnoće. Dvije sestre blizanke zajedno pohađaju 7. razred i oba roditelja su gluhonijema te su sestre s majčine strane isto slušno oštećene osobe. Djevojčice su začete umjetnom oplodnjom. U tom istom sedmom razredu još je jedan dječak iz blizanačke trudnoće, ali se njegov blizanac ne školuje u SUVAG-u te je urednog sluha. U drugom razredu je dječak iz blizanačke trudnoće te je nekoliko puta oživljavan nakon poroda, a drugi brat je umro nedugo nakon poroda. Što se tiče vrsta oštećenja sluha, njih 16 ima zamjedbenu naglušnost, dvoje provodnu, a jedno dijete ima mješovitu naglušnost.

Osobama sa slušnim oštećenjima otežano je usvajanje fonetskih osnova materinskog jezika. Shodno tome, još im je teže usvajanje stranog jezika. Poteškoće koje ću navesti u sljedećem odlomku odnose se na materinski jezik, a zapisali su ih njihovi audiorehabilitatori u SUVAG-u u njihove nalaze. Tijekom hospitiranja primjetila sam ih i ja, ali s obzirom na to da sam ja promatrala nastavu stranog jezika te su se poteškoće činile još izražanije.

Poteškoće koje se javljaju kod te djece raznovrsne su. Neki imaju više, neki manje poteškoća. Gotovo svi u spontanom govoru koriste agramatične rečenice (*Ivan ide vrtić*), ali

⁷ Kohlearni implant – uređaj koji podražava slušni živac pomoću elektroda unešenih u pužnicu; namjenjen ljudima kojima slušna pomagala nisu od pomoći (Elberling i Worsoe 2008.)

na zahtjev koriste pravilne rečenice. Njihov spontani govor često je nerazumljiv okolini pa čak i onima koji provode puno vremena s njima.

Poteškoće koje se javljaju gotovo kod svih jesu otežano pamćenje novih riječi (pogotovo u stranom jeziku), miješanje glasova koji su slični po mjestu tvorbe i parovi po zvučnosti. Ti problemi ne javljaju se samo u govoru već i u pisanju. Često umjesto B pišu P, umjesto T pišu D i slično. Također, u pisanju često izostavljaju slova, ne koriste interpunkcijske znakove, ne pišu velika slova. Velikoj većini rukopis je neuredan, kod nekih čak i nečitljiv. Jedno je slovo jako malo, jedno jako veliko, uglavnom nema nekog reda u rukopisu. Rukopis se većinom ne ispravlja, učiteljica ponekad opomene da treba biti uredniji te više paziti na rukopis.

Velika većina njih ima vrlo oskudan vokabular. Koriste samo najosnovnije riječi koje su im dovoljne za svakodnevnu komunikaciju, ali vokabular za neke daljnje i dublje razgovore ne posjeduju. Na nastavi engleskog sam primjetila da brzo odustaju od komunikacije ako ih se ne razumije.

Isto tako, puno njih nije usvojilo tehniku čitanja pa da bi pročitali neku riječ prvo u sebi slovkaju i onda s velikom mukom to povežu u riječ. Najizraženije probleme s čitanjem imao je 7. razred gdje su svi učenici gluhi.

Poteškoće koje se javljaju samo kod nekih jesu korištenje naučenih fraza, poput *Dobar dan*, *Dobar tek* u svakodnevnom govoru, ali nisu uvijek primjerene situaciji. Na primjer, kažu *Dobar dan*, a zapravo je večer. Javlja se i poteškoća pažnje koja je vrlo kratka pa je vođenje nekih duljih razgovora nemoguće.

Naravno, nisu svi učenici isti. Njihov uspjeh u školi ovisi i o tome koliko se njihovi roditelji i udomitelji⁸ brinu o njima i koliko im pomažu. Neki puste djecu da sve sama rade i ne brinu hoće li napisati zadaću i hoće li naučiti za test, dok drugi svakodnevno pišu zadaće sa svojom djecom, pokušavaju im objasniti sve nejasnoće te se informiraju u školi o njihovim ocjenama i zadaćama.

⁸ Postoje djeca čije prebivalište nije u Zagrebu te se roditelji ne mogu preseliti u Zagreb pa su smješteni kod udomitelja

7.1.1. Primjena AVGS metode u Osnovnoj školi poliklinike SUVAG

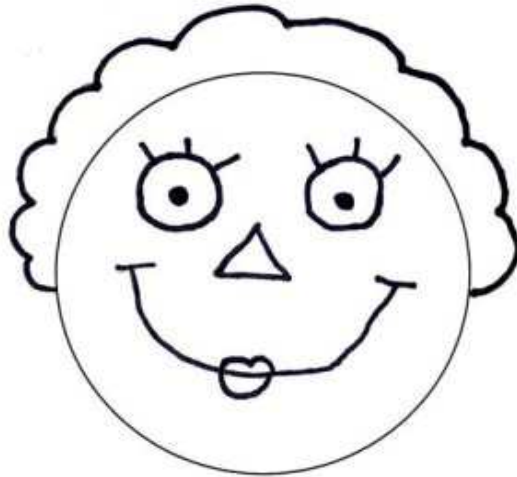
Prema onome što sam vidjela u poliklinici SUVAG, AVGS metoda ne primjenjuje se u punom smislu riječi, već se primjenjuju samo neki elementi. Osim te metode, učitelji primjenjuju i neke elemente ostalih metoda iz verbotonalnog sistema. Iz verbotonalne metode najviše se koristi stimulacija pokretom, ali njoj se pristupa kada ništa drugo ne daje željene rezultate.

Učenici na nastavi engleskog jezika koristili su aparat Verboton G 30 L. Svaki učenik ima svoje slušalice te se glasnoća namješta za svakog posebno. Namještanje glasnoće oduzima jako puno vremena jer učenici to vide prvenstveno kao zabavu pa onda nikako ne mogu „odlučiti“ koja im je glasnoća najbolja za slušanje.

U detaljnom opisu AVGS metode navedeno je da su na početku važne slike, fotografije odnosno vizualni podražaj. U SUVAG-u koriste vizualni podražaj ali samo za jednu riječ, a ne za cijelu rečenicu. Učenici dobiju vizualni podražaj za onu riječ koju nastavnik želi uvrstiti u vokabular učenika i na temelju te riječi grade rečenicu. Rečenice koje uče djeca u SUVAG-u vrlo su kratke i većinom se sastoje od tri člana: subjekta, predikata i objekta. Sve više od toga za njih predstavlja ogroman teret koji oni ne mogu podnijeti. Njihovo pamćenje vrlo je kratko te zbog toga oni ne mogu dulje rečenice ni zapamtiti, a još manje reproducirati.

Primjer vizualnog podražaja jest slika automobila koju učenici prepoznaju i svi redom ponavljaju riječ *auto*. Nakon toga nastavnik izgovori polagano rečenicu *Marko vozi auto*. (Marko je učenik u tom razredu) koju učenici onda ponavljaju. Učenici s takvim načinom podučavanja nemaju poteškoća jer mogu riječ povezati sa slikom koju su vidjeli te sa svojim školskim kolegom.

Sljedeći primjer vizualnog podražaja jest crtanje glave, odnosno lica na ploču (slika 3.). Na slici se jasno vide dijelovi glave (oči, uši, usta, zubi, nos, trepavice, obrve, ...) koje je učiteljica povezivala s učenicima koji su bili u razredu (*Ivana ima dva uha.*). Učenici su na takav način rada pozitivno reagirali te su bili željni novog znanja. Učenici su ispitivali kako se kažu određeni dijelovi tijela koje učiteljica nije planirala obraditi pa su došli do broja od dvadesetak riječi koje bi trebalo naučiti. Naravno, učiteljica nije od njih očekivala da ih sve nauče, već samo one koje im je ona predstavila, koje je smatrala korisnim za komunikaciju.

Slika 3. Primjer vizualnog podražaja (crtanje lica na ploču)⁹

U razgovoru s učiteljicom saznala sam da se većinom uči pet do deset riječi po satu jer bi više od toga za njih bilo preopterećujuće. Također, rečeno mi je da je vizualni podražaj jedini način na koji se mogu učiti nove riječi, a da učenicima to ostane u pamćenju. Ali taj vizualni podražaj im je potrebno dati nekoliko puta, a ne samo jednom.

Gramatika se obrađivala u 7.a razredu te je bila povezana s učenjem novih riječi (dijelovi glave). Učiteljica je na ploču ispisala rečenice *Ivana has 3 _____ (head)*., *Marko has 1 _____ (nose)*. te su učenici na prazne crte trebali napisati riječ u zagradi u jednini ili množini. Zadatak im je bio prethodno objašnjen na materinskom jeziku te im je naveden primjer i jednine i množine pa učenici nisu imali prevelikih poteškoća u svladavanju gradiva. Kod obrađivanja gramatike, osobama sa slušnim oštećenjima nema smisla objašnjavati teoriju jer oni to neće shvatiti. Njima je potrebno dati konkretne primjere i zadatke te dati model prema kojemu će ubuduće raditi.

Najviše pažnje se posvećivalo izgovoru. Kako su učenici osobe sa slušnim oštećenjima, njima je problem izgovoriti glasove i riječi na materinskom jeziku pa se onda najviše radi na pravilnom izgovoru. Uz izgovor učiteljice kao pomoćno sredstvo uzima se stimulacija pokretom. Svaki glas i riječ se može izvesti određenim pokretom.

⁹ Preuzeto sa <https://www.tsl.state.tx.us/ld/projects/trc/2005/manual/wackyworld.html> (2.7.2013.)

Ti pokreti olakšavaju osobama sa slušnim oštećenjima shvaćanje kada treba napeti izgovorne organe, kada ih treba opustiti. Ako im ne pomaže pokret u zraku, taj isti pokret pokušava se izvesti taktilno, odnosno pokazivanjem pokreta dodirivanjem tijela. Djeca u Poliklinici SUVAG na taj su način rada dobro reagirala i izgovor im je ostao u sjećanju te su ga mogla ponoviti nakon nekog vremena i bez pokazivanja pokreta.

Pokret kao pomoćno sredstvo koristio se i kod učenja novih riječi, a ne samo kod vježbi izgovora. Na primjer, kod učenja riječi *lopta (ball)* pokazivala se radnja bacanja lopte. Nakon što su shvatili o kojoj riječi se radi, pokazivanjem pokreta bacanje lopte djeca su odmah prepoznala riječ.

Što se tiče vježba pisanja, tu se pridaje najmanje pažnje i izvodi se veoma rijetko. Stav je Poliklinike SUVAG da se više treba okrenuti širenju vokabulara i ispravljanju izgovora nego vježbanju pisanja. Vježba pisanja u 2.a razredu se izvodila samo zato jer su učenici bili nedisciplinirani te je pisanje bila jedina učinkovita metoda smirivanja. Ta vježba se izvodila tako da su učenici prepisivali model rečenice s ploče u kojoj je trebalo dodati još jednu riječ te su onda učenici u svoje bilježnice tu rečenicu napisali nekoliko puta. Smatram da bi se ipak trebalo malo više posvetiti pisanju jer kada učenici dođu u srednju školu morat će znati pisati na engleskom jeziku. Ne mora se od učenika zahtijevati pisanje sastavaka ili izmišljanje samostalnih rečenica, već će biti dovoljno, čak i u višim razredima, prepisivanje rečenica i riječi sve dok se ne razvije automatizam.

U sklopu hospitacija u Poliklinici SUVAG prisustvovala sam jednom satu individualnog rada. Dječak D. B. pohađa peti razred te nosi slušna pomagala na oba uha. Dječak inače ima problema s razumijevanjem, govorenjem, pisanjem i čitanjem materinskog jezika. Na satu se ponavljalo gradivo s kojim je dječak imao problema na satu, a to su bile životinje. Najviše vremena se potrošilo na objašnjavanje da se u engleskom jeziku ne čita onako kako piše već da je izgovor drugačiji. Iz tog razloga pristupilo se pisanju riječi točno onako kako se igovaraju (*snake-snejk, giraffe-điraf*). To je donijelo mali pomak prema pravilnom izgovoru pa se pristupilo stimulaciji pokretom, prvo u zraku, a potom i taktilno. Nakon nekoliko ponavljanja dječak je uspio izgovoriti riječ, ali kad se nakon nekog vremena vratilo toj istoj riječi više je nije znao izgovoriti. Dječak također ima poteškoće sa zadržavanjem pažnje pa se njemu na satovima mora više puta ponoviti jedno te isto i detaljno mu se objasniti što se od njega očekuje. Smatram da se trebalo u individualni sat uključiti i

aparatus Verboton G 30 L. Uz korištenje aparata učenik bi prije došao do pravilnog izgovora te se ne bi trošilo vrijeme na ponavljanje riječi. Također, ako se zna da dječak ima problema sa slušnom pažnjom, smatram da se je ranije trebalo pristupiti stimulaciji pokretom te taj način koristiti usporedno s aparatom. Praksa je da se prvo pokušava izgovor prenijeti na način da učenik sluša učitelja pa tek ako taj način nije od koristi pristupiti stimulaciji pokretom. U ovom slučaju, ranije korištenje stimulacija pokretom omogućilo bi učeniku brže shvaćanje i usvajanje pravilnog izgovora koje bi ostalo dulje u pamćenju.

Uočila sam da se od učenika ne traži da komuniciraju na engleskom jeziku, ni međusobno, ni s učiteljicom. Učiteljica većinu vremena govori na engleskom, ali učenici odgovaraju na hrvatskom te se niti ne trude odgovoriti na engleskom. Učiteljica im objašnjava zadaću i zadatke na hrvatskom, rijetko ih ponovi na engleskom. Smatram da se to treba promijeniti jer se na taj način ne razvija pravilan izgovor, a ni znanje stranog jezika.

7.2. Hospitacije u OŠ Davorina Trstenjaka

U OŠ Davorina Trstenjaka provela sam dva dana te promatrala četiri sata individualnog rada pod vodstvom profesorice Denize Benzon.

U toj školi su integrirana djeca sa slušnim oštećenjima te oni pohađaju redovnu nastavu. Da bi im se olakšala prilagodba na novu okolinu i način rada omogućeni su im dodatni satovi na kojima im se objašnjavaju nejasnoće. Na tim satovima učenici većinom rade zadaće, ponavljaju gradivo te se pripremaju za test uz pomoć profesorice.

Najveći problem učenika na nastavi jest što učitelji ne pridaju dovoljno pažnje njihovim slušnim oštećenjima. Često se dogodi da učenici ne čuju dobro što je za zadaću ili pri pisanju diktata čuju krive riječi i slično. To dovodi do loših ocjena koje onda frustriraju učenike. Taj se problem pokušava riješiti ili barem smanjiti na individualnim satovima. Individualni satovi koje sam ja pohađala su specijalizirani za engleski jezik.

Na početku svakog individualnog sata profesorica ih pita postoje li poteškoće s pojedinim gradivom, što bi oni željeli raditi, imaju li što za zadaću. Profesorica uvijek ima u pripremi materijale za obrađivanje u slučaju da učenici nemaju posebnih želja i poteškoća na kojima bi željeli raditi. Ako nemaju posebnih želja, na početku sata učenici čitaju naglas neki tekst iz udžbenika za engleski jezik, poslije čega ih profesorica ispituje pitanja vezana uz

tekst. Na taj se način ispituje razumijevanje. Nakon toga rješavaju zadatke iz udžbenika koji su vezani uz tekst ili uz nastavnu jedinicu.

7.2.1. Primjena AVGS metode u Osnovnoj školi Davorina Trstenjaka

Tijekom mojeg hospitiranja aparat Verboton G 30 L nije se koristio te se inače koristi rijetko, samo u slučajevima kad drugačiji rad nije moguć. AVGS metoda, ali niti koja druga metoda iz verbotonalnog sistema, nije se primjenjivala. Gradivo koje se obrađivalo nije se povezivalo s poznatim i učenicima bliskim situacijama, vizualni podražaj nije se koristio kod starijih učenika već samo kod učenika prvog razreda kojem je sat na kojem sam ja bila, bio drugi sat individualnog rada. Treba napomenuti da se taj vizualni podražaj koristio samo iz razloga jer dječak nije ponio sa sobom svoj udžbenik pa je profesorica improvizirala.

7.3. Kritički osvrt

Iz viđenog u obje škole, mislim da u OŠ Poliklinike SUVAG rade u skladu s mogućnostima. Ograničeni su prostorom i financijama pa ne mogu djeci pružiti sve ono što bi htjeli. S obzirom na to da su jedina takva ustanova, trebalo bi im posvećivati više pažnje u financijskom smislu. Isto tako, budući da je OŠ Davorina Trstenjaka jedna od škola u koju se integriraju djeca iz Poliklinike SUVAG mislim da bi i njima trebalo pružiti više, barem što se tiče aparata i ostale tehnologije koja je potrebna osobama sa slušnim oštećenjima.

Što se tiče nastave, u Poliklinici SUVAG primjerena je mogućnostima učenika. Ne prati se slijepo propisani program već se on modificira ovisno o učenicima. Za neke je stvari učenicima potrebno više vremena koje im se onda daje, dok se u redovnim školama više drže programa i satnice. Takav pristup nastavi smatram dobrim jer su učenici sa slušnim oštećenjima učenici s posebnim potrebama te se prema njima treba tako i odnositi.

S druge strane, smatram da individualni rad u OŠ Davorina Trstenjaka nije od velike koristi. Učenicima se ne razvija slušanje, a ni znanje engleskog jezika jer rehabilitatorica nije profesorica engleskog jezika. Jedino što na individualnim satovima učenici rade jest pisanje zadaće i čitanje tekstova. Ako već učenici polaze individualne satove, mislim da bi na njima trebali raditi na uvježbavanju izgovora i pisanja, a ne da obrađuju ono što su trebali obraditi na satu engleskog jezika. Iz razloga što individualni satovi nisu prezahtjevni za učenike te se izvode za vrijeme trajanja redovne nastave, njihov interes je velik te čak ostaju i dulje od predviđenog.

Ukupno gledajući, hospitacije u Poliklinici SUVAG te u OŠ Davorina Trstenjaka jako su mi koristile jer sam mogla vidjeti primjenu teorije na nastavi te se upoznati sa svojim možebitnim budućim poslom. Spoznala sam da je lako naučiti teoriju, ali nije tako lako i jednostavno primjeniti je u praksi. Mnogo je čimbenika koji utječu na rad, poput rada ili nerada učenika pa čak i vremenske prilike tj. neprilike.

U razgovoru s učenicima koji su prethodno polazili OŠ Poliklinike SUVAG željela sam saznati gdje im je bilo bolje te kako uspoređuju rad dviju spomenutih škola.

Učenica L. P. Rekla je da joj je u SUVAG-u bilo puno lakše jer je opseg gradiva bio puno manji te da joj se teško priviknuti na toliku količinu gradiva i vremena koje mora uložiti da bi imala dobre ocjene u redovnoj školi, ali da joj se više sviđa u školi Davorina Trstenjaka zbog prijatelja.

Učenica K. M .Š. rekla je da puno više vremena troši na učenje i pisanje zadaća, ali da joj to nije veliki problem jer zna da će joj to koristiti. Više joj se sviđa u OŠ Davorina Trstenjaka jer smatra da će više naučiti. Obje su potvrdile da se u SUVAG-u radi smanjenim intenzitetom i da je atmosfera opuštenija.

8. ZAKLJUČAK

U svijetu gdje tehnologija i znanost napreduju velikom brzinom, da bi čovjek bio konkurentan mora razvijati vještine i znanja, među njima i strane jezike. Upravo zahvaljujući tehnologiji i znanosti, osobe oštećena sluha imaju mogućnost integracije u društvo. Nažalost, osoba s takvim nedostatkom ima sve više. Zašto je to tako još nije utvrđeno, ali sigurno je da ubrzani načina života, sve veće zagađenje okoliša te općenito nezdravi život kakvim živimo ima utjecaja. Razvijanjem znanosti, sve je više mogućnosti rehabilitacije osoba sa slušnim oštećenjima.

U radu se željelo povezati dvije široke teme, oštećenje sluha i učenje stranog jezika. Radi boljeg razumijevanja kompleksnosti oštećenja sluha objašnjen je način na koji osobe oštećena sluha slušaju te kako im aparati, konkretno Verboton G 30 L (SUVAG Ligua) u tome pomažu. Ovisno o vrsti oštećenja, teže čuju u buci (provodna naglušnost) ili su im riječi nerazumljive, teže čuju niske frekvencije (zamjedbena naglušnost). Stupanj oštećenja nam govori koliko je gubitak njihovog sluha te ukazuje na koji način ih rehabilitirati. U rehabilitaciji se koristi verbotonalni sistem koji se također može primjeniti u učenju stranog jezika, osobito AVGS metoda.

Nakon oštećenja sluha prikazane su neke od metoda učenja stranog jezika koje se danas koriste u nastavi kao što su prirodna metoda, direktna metoda, a posebno je obrađena audiovizualna – globalnostrukturalna metoda kao jedna od najvažnijih i najučinkovitijih za učenje stranog jezika u osoba oštećena sluha. Nakon teorijskog dijela učenja stranog jezika, prikazana je primjena te iste teorije u praksi, odnosno moja zapažanja tijekom hospitacija u Osnovnoj školi Poliklinike SUVAG (školska nastava i individualni sat), te Osnovnoj školi Davorina Trstenjaka (individualni satovi). Učiteljica u SUVAG-u najviše koristi AVGS metodu, ali samo neke njezine elemente, dok se u OŠ Davorina Trstenjaka uopće ne izvodi AVGS metoda.

Zaključno, osobe sa slušnim oštećenjima danas se puno lakše integriraju u društvo. Razvijanjem verbotonalnog sistema, AVGS metode omogućeno im je učenje stranog jezika i to vrlo uspješno. Na žalost, ustanove tj. škole koje to provode vrlo su rijetke te se nadam da će

se to u skorijoj budućnosti promjeniti. Također, nadam se da ću jednog dana ja imati ulogu u obrazovanju i rehabilitaciji osoba sa slušnim oštećenjima.

9. LITERATURA

1. Bumber, Ž., Katić, V., Nikšić-Ivančić, M., Pegan, B., Petric, V., Šprem, N. (2004). *Otorinolarinologija*. Zagreb: Naklada Ljevak
2. Ćosić, S., (2013). *Tehnički aspekti dijagnostike i rehabilitacije slušnja i učenja stranih jezika po verbotonalnoj metodi*. Diplomski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
3. Elberling, C., Worsøe, K., (2008). *Iščežnuti zvuci : o sluhu i slušnim pomagalicama*. Split: Bontech research
4. Gortan, D., (1995). *Audiologija*. Zagreb: „Spridion Brusina“
5. Guberina, P., (2010). *Govor i čovjek. Verbotonalni sistem*. Zagreb: Atresor naklada
6. Herljević, I., (1996). *Progovori. Postupci slušno-govornog osposobljavanja djece s težim slušnim oštećenjima i djece u razvoju govora*. Zagreb: Školska knjiga
7. Janowska, I., (2006.) Przygotowanie kursu językowego - programy nauczania (str.155-177). U E. Lipińska i A. Seretny, *Z zagadnień dydaktyki nauczania języka polskiego jako obcego*. Krakow: Universitas Krakow
8. Medved Krajnović, M., (2010). *Od jednojezičnosti do dvojezičnosti*. Zagreb: Leykam international
9. Mildner, V., (1991). Najčešće greške u percepciji engleskog jezika u osoba kojima je materinski jezik hrvatski. U M. Andrijašević, Y. Vrhovac (ur.), *Prožimanje kultura i jezika. Zbornik radova*. Zagreb: Hrvatsko društvo za primjenjenu lingvistiku
10. Padovan, I., Kosaković, F., Pansini, M., Poljak, Ž., (1991). *Otorinolarinologija*. Zagreb: Školska knjiga
11. Pozojević – Trivanović, M., (1984). *Slušanje i govor*. Zagreb: Sveučilišna naklada
12. Radovančić, B., (1995). *Osnove rehabilitacije slušanja i govora*. Zagreb: Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu, Savez organizacija osoba oštećena sluha Hrvatske
13. Rook, P., Berry, J. (2012). Mukle regije pužnice: praktične primjene za percepciju govora i amplikaciju. U A. Dulčić (ur.), *Čovjek i govor. Znanstveno-stručna monografija VII. međunarodnog simpozija verbotonalnog sistema* (svibanj 2011). Zagreb: Poliklinika Suvag
14. Skljarov, M., (1987). *Jezik i govor u nastavi stranog jezika*. Zagreb: Školska knjiga
15. Vuletić, B. (1968). *Verbotonalni sistem fonetske korekcije s naročitim obzirom na korekciju izgovora engleskog jezika*. Zagreb: Zavod za fonetiku Filozofskog fakulteta
16. Vuletić, B. (1980). *Gramatika govora*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske

17. <http://www.suvag.hr/> (2.7.2013.)
18. <http://www.asha.org/public/hearing/Sensorineural-Hearing-Loss/> (24.4.2013.)
19. <http://www.asha.org/public/hearing/Conductive-Hearing-Loss/> (24.4.2013.)
20. <http://www.asha.org/public/hearing/Mixed-Hearing-Loss/> (24.4.2013.)
21. <https://www.tsl.state.tx.us/ld/projects/trc/2005/manual/wackyworld.html> (2.7.2013.)

SAŽETAK

Oštećenje sluha i učenje stranog jezika su dvije teme koje postaju zanimljivije sve većem broju ljudi. Uz napredak tehnologije i znanosti postoji više mogućnosti za rehabilitaciju osoba sa slušnim oštećenjima te njihovo učenje stranih jezika. Oštećenja sluha ima više vrsta te različitih stupnjeva. Ovisno o tome, razlikuje se način slušanja i učenja stranog jezika. Postoji nekoliko metoda kojima se uči strani jezik, a za osobe sa slušnim oštećenjima najkorisnija i najpraktičnija je audiovizualna-globalnostrukturalna metoda (AVGS). AVGS metoda se razvila iz verbotonalnog sistema, kao i fonetska korekcija izgovora koja se također koristi u nastavi stranog jezika, a također i rehabilitaciji osoba slušnog oštećenja. Verbotonalni sistem, a osobito AVGS metoda primjenjuje se u nastavi slušno oštećenih osoba u Osnovnoj školi poliklinike SUVAG, a u Osnovnoj školi Davorina Trstenjaka se primjenjuju samo neki elementi metode.

Ključne riječi:

sluh, oštećenje sluha, učenje stranog jezika, metode učenja stranog jezika, AVGS metoda

SUMMARY

Hearing impairment and learning a foreign language are two topics of growing interest to the large number of people. With the advancement of technology and science, there are more opportunities for rehabilitation of persons with hearing impairments and their language learning. Hearing impairment has different types and different degrees. Depending on this, there are different ways of listening to and learning a foreign language. There are several methods to learn a foreign language, and for people with hearing impairments most useful and most practical is structural global audiovisual method (SGAV). SGAV method developed from verbotonal system, as well as phonetic pronunciations correction, which is also used in the teaching of foreign languages and also in rehabilitation of hearing impairment. These methods are applied in education of hearing impaired persons in elementary school of polyclinic SUVAG and attempts to apply in elementary school Davorin Trstenjak.

Key words:

hearing, hearing loss, learning a foreign language, foreign language teaching methods, SGAV methods